

“БОРОВ КАМЪК” – НАЙ-ИМПОЗАНТНИЯТ МОНОЛИТ СРЕД БЕЛОГРАДЧИШКИТЕ СКАЛИ

Димитър Синьовски, Ирена Василева, Румен Иванов, Ивайло Вутев

Минно-геоложки университет “Св. Иван Рилски”, 1700 София; sinsky@mgu.bg

РЕЗЮМЕ. “Боров камък”, известен още като “Боровишки камък” или “Скала Боровица”, се намира до едноименното село Боровица, близо до град Белоградчик. Той представлява самостоятелен геотоп извън защитената територия на Белоградчишките скали. Със своите 113 m “Боров камък” е най-високата скала в района и попада в категорията “butte”, използвана в западните щати за означаване на скални монолити от типа на “Ръкавиците” в “Долината на монументите” в щата Юта. Той е обявен за природна забележителност още през 1976 г., но не е популярен като “Ученичката”, “Мадоната”, “Монасите” и други скалните скулптури от известните Белоградчишки скали. Това се дължи на отдалечеността от скалния ансамбъл, разположен непосредствено до града. Освен своя импозантен вид “Боровишката скала” има интересна, но частично запазена история. От северната страна са съхранени кръгли дупки, за които се предполага че са останки от древен римски мост, съединяващ скалата със скалния венец на север. Непосредствено до скалата се намира средновековна църква, която е в процес на реставрация. Тези исторически забележителности повишават геоконсервационната стойност на скалата, а предстоещото ѝ включване в разширената площ на геопарк “Белоградчишки скали” и изграждането на туристическа инфраструктура ще допринесе за бързото ѝ популяризиране и включване в атрактивни геопътеки.

“PINE STONE” – THE MOST IMPRESSIVE BUTTE IN THE BELOGRADCHIK ROCKS

Dimitar Sinnyovsky, Irena Vassileva, Rumen Ivanov, Ivaylo Voutev

University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski”, 1700 Sofia; sinsky@mgu.bg

ABSTRACT. “Pine Stone”, also known as “Borovitsa Stone” or “Borovitsa Rock”, is located near the village Borovitsa near the town of Belogradchik. It is a separate geosite outside the protected area of Belogradchik Rocks. With its 113 m Pine Stone is the highest rock in the area and falls under the category “butte”, used in western states to indicate the rock monoliths such as “Gloves” in Monument Valley, Utah. It was declared a natural landmark back in 1976 but was not popular as the “Schoolgirl”, the “Madonna”, the “Monks” and other rock sculptures of famous “Belogradchik Rocks”. This is due to the remoteness of the rock assemblage, situated close to the town. Besides its imposing shape “Borovitsa Rock” has an interesting but partially preserved history. On the north side are stored round holes, which suggest they are remnants of an ancient Roman bridge connecting the rock with rocks arc in the north. Adjacent to the rock is situated a medieval Christian church, which is under restoration. These historical landmarks increase the geoconservation value of the rock, and its inclusion in the expanded protected area of the Geopark “Belogradchik Rocks” and construction of tourist infrastructure will contribute to rapid promotion and inclusion in geotrails.

Въведение

“Боровият камък”, известен още като “Боровишки камък” или “Скала Боровица” е величествен скален монумент с естетическа стойност, разположен северно от с. Боровица, Видинска област (43.59074, 22.73084). Той е част от скалния ансамбъл на Белоградчишките скали и е изграден от червени континентални пясъчници, образувани преди около 220 млн. г. През 1976 г. е включен под номер 250 в Държавния регистър на природните забележителности като самостоятелна защитена територия от 0,7 ха, извън защитената територия на Белоградчишките скали. Предмет на заповедта за защита на тогавашното Министерство на горите и опазването на природната среда е “Скално образувание “Боровия камък” – пясъчник с находище на 15 черборови дървета в землището на с. Боровица”. За съжаление през лятото на 2000 г. боровите са станали жертва на опустошителен пожар и сега има малки дървета само по склоновете на скалата от северната ѝ страна и между двете ѝ части. Независимо от

това, “Боровият камък” е запазил своята импозантност и заедно със заобикалящите го по-ниски скални групи изглежда като умален модел на знаменитите “Ръкавици” в Монюмънт вали, Аризона.

В досието на геотопа, в Регистъра и кадастъра на геоложките феномени на България, той е описан под наименованието “Боровия камък”. Под същото име е публикуван и в Списание на МОСВ “Геология и минерални ресурси” (Синьовски, 2004).

В последната статия за Белоградчишките скали (Tronkov, Sinnyovsky, 2011) той е отнесен към морфоложката категория “butte”, използвана в американската специализирана литература за означаване на скалните монолити в “Долината на монументите” в щатите Юта и Аризона.

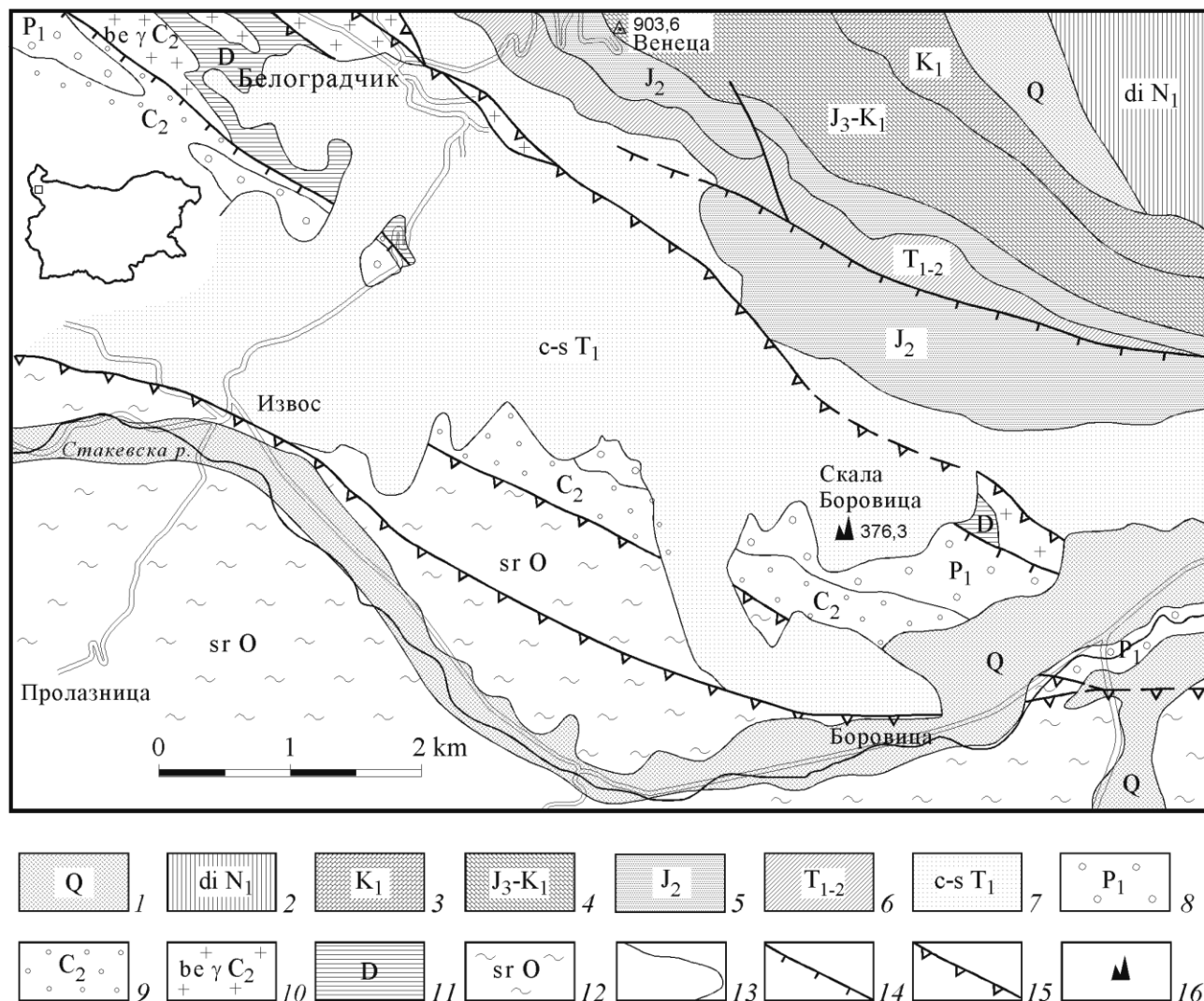
Геоложки строеж на района

“Боровият камък” се намира в Западнобалканската структурна зона и е оформен сред скалите на конгломератно-пясъчниковата задруга, която е част от Петроханската теригенна група или т. нар. Бунтзандщайнов фазиес на Долния Триас (фиг. 1), разпространен широко в целия Западен Балкан. Тя се разкрива в ядката на Белоградчишкия антиклинорий и е изградена от едрокъсови до валунни, полигенни, червено-виолетови конгломерати с добре заоблени късове от 5 до 30 см и грубозърнести пясъчници и гравелити, чието количество се увеличава нагоре в разреза. Дебелината на тази единица е между 200 и 550 m. В района на с.

Боровица лежи дискордантно върху пермските брекчоконгломерати на Карловишката свита. Долната граница не се разкрива, но е непосредствено под основата на геоложкия феномен.

Характеристика на геоложкия феномен

“Боровият камък” представлява една наистина величествена скала, образувана от ерозията през последните няколко милиона години. Макар да е елемент от пейзажа на Белоградчишките скали, той се отличава със своите внушителни размери – височина 113 m, дължина 180 m, и широчина около 120 m.

Фиг. 1. Опростена геоложка карта на района на скалния феномен “Боров камък”, по Ангелов и др. (2006): 1 – Кватернер: алувиални и делувиални наслаги; 2 – Димовска свита (Долен Неоген): пясъци и пясъчници; 3 – Ургонска варовикова задруга (Барем-Апт): органогенни варовици; 4 – Западнобалканска карбонатна група (Горна Юра – Долна Креда): сиви и бежови ядчести и интракластични варовици; 5 – Риксенска, Кичерска, Полатенска и Бовска свита (Средна Юра): конгломерати, пясъчници, аргилити и пясъчливи варовици; 6 – Искърска карбонатна група (Среден Триас): варовити пясъчници, варовици и доломити, Сликовнишка свита (Долен Триас): грубозърнести и гравелитови пясъчници и конгломерати; 7 – Петроханска теригенна група, конгломератно-пясъчниковата задруга (Долен Триас): червено-виолетови пясъчници и конгломерати; 8 – Карловишка и Зелениградска свита (Стефан-Долен Перм): брекчоконгломерати, пясъчници, аргилити, туфи, туфити, лави, лавобрекчи; 9 – Боровишка свита (Стефан): конгломерати, пясъчници и аргилити; 10 – Белоградчишки плутон (Горен Карбон?): порфирни биотитови гранити; 11 – Девон?: алевролити, диабази и диабазови туфи; 12 – Средогривски метаморфити (Ордовик?): метаморфозирани конгломерати, пясъчници, алевролити и шисти; 13 – геоложка граница; 14 – разсед; 15 – възсед; 16 – местоположение на геотопа

Фиг. 2. С импозантните си размери (113 m височина) и отвесни стени “Боровият камък” напълно отговаря на термина “butte”, използван в западните щати на САЩ за означаване на единични скали с вертикални или стръмни склонове, подобни на “Ръкавиците” в “Долината на монументите” в Юта и Аризона

С тези си параметри скалата отговаря напълно на термина “butte”, използван в западните щати на САЩ за означаване на високи единични скални монолити с отвесни или стръмни склонове от типа на “Ръкавиците” в Долината на монументите в щатите Юта и Аризона (фиг. 2).

Фиг. 3. Неповторимата красота на “Боровия камък” се подчертава от зелената растителност в основата му. Изгледът му от запад показва, че е разделен на две, като югоизточната част е по-голяма по площ и височина, а северозападната е по-заострена

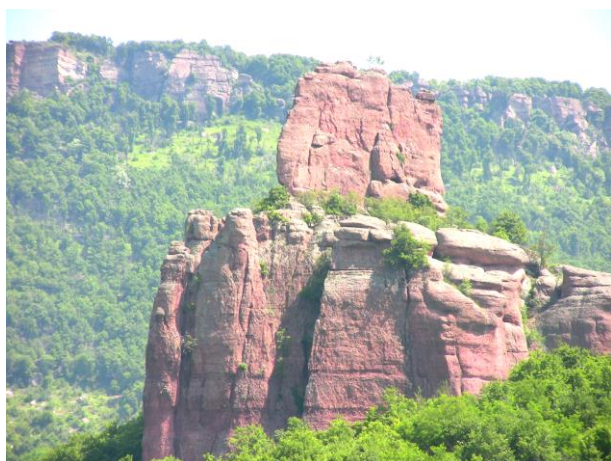
“Боровият камък” е разделен на две, като югоизточната част е по-голяма по площ и височина, а северозападната е малко по-ниска и с по-заострено било (фиг. 3). Названието е много старо и произхожда от боровите по билото му, които очевидно са го украсявали от дълбока древност. Оттам е и названието на самото село Боровица. Тези скали са със същата възраст, както по-импозантния и много по-популярен американски скален ансамбъл. Сравнението изниква спонтанно и съвсем не е пресилено. “Боровият камък” и заобикалящите го по-малки групи стърчащи скали, наистина буди възхищение у непредубедения наблюдател, и ако не е потънал в зелената, спокойно може да бъде объркан с аризонските пейзажи.

На изток от “Боровия камък” се открива впечатляващ ландшафт, който не отстъпва по красота на скалите в защитената местност при град Белоградчик (фиг. 4).

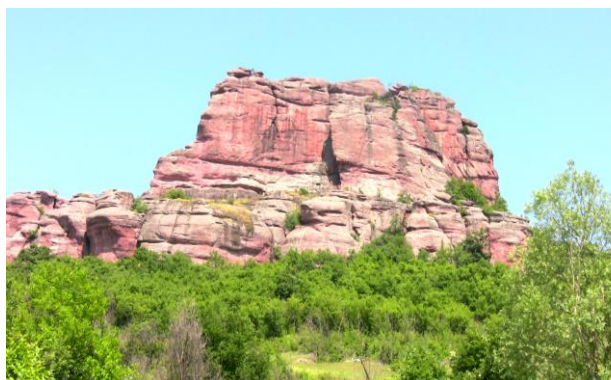
Фиг. 4. На изток от “Боровият камък” се открива впечатляващ ландшафт, който не отстъпва по красота на скалите в защитената местност при град Белоградчик

Тези безименни скални композиции, издигащи се на север от шосето за Боровица и Белоградчик, впечатляват с разнообразните си форми, които вероятно в бъдеще ще носят имената на герои от нашето време.

Фиг. 5. Романтичната долина западно от “Боровия камък” е изпълнена с по-малки скални монументи, всеки от които, ако се намираше на друго място, би представлявал отделна природна забележителност

Особено красива и романтична е долината западно от скалата, която представлява изключително сполучливо съчетание между природен ландшафт и скални форми.

Фиг. 6. Безименна скала в западната част на долината

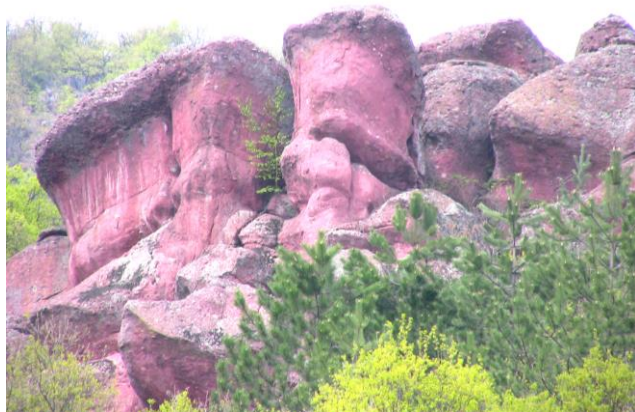
Тя е изпълнена с по-малки скални монументи, всеки от които, ако се намираше на друго място, би представлявал природна забележителност (фиг. 5-6). Тук обаче сред общия скален ансамбъл и особено в сянката на Скала Боровица, те са останали безименни.

От историческа гледна точка районът също е много интересен, макар че няма запазени останки от древни крепости или манастири. На 3 km надолу по течението на Стакевска река, където се събират трите притока на р. Лом, е историческата местност "Фалковец" (лат. falco - сокол, ястреб).

Фиг. 7. Момината скала или Торлака при Фалков мост

Тук се намират най-източните разкрития на Белоградчишките скали, които започват с "Момината скала" при Фалков мост (фиг. 7) и продължават със скални гъби (фиг. 8) и други естествени скални форми, характерни за цялата 18 километрова ивица между Фалков мост и Сбеговете, сред които и най-известните монументи около град Белоградчик.

Фиг. 8. Скални гъби западно от Момината скала при Фалков мост

В местността Фалковец е имало голямо римско селище с цветущ за времето си поминък, а по Фалков дол дори е имало възглищна мина. През него и на запад покрай "Боровия камък", точно под скалния венец от триаски варовици, е минавал пътят за Рациария. Селището е унищожено от хунско нашествие през 441-447 г.

В района на "Боровия камък" има добре запазена средновековна църква, която подлежи на реставрация по

проект за опазване на културното и историческо наследство на България. Църквата, основана още през средните векове, се вписва чудесно в красивия ландшафт на района и би била чудесна туристическа атракция (фиг. 9). По проекта се предвижда асфалтиране на пътя до нея, с което ще се улесни и достъпът до "Боровия камък". Изграждането на подходяща инфраструктура ще допринесе за популяризирането на природната забележителност, а включването му в бъдещите геопътеки на разширената територия на геопарка ще привлече част от туристическия поток от град Белоградчик.

Фиг. 9. Средновековната църква при "Боров камък" подлежи на реставрация и скоро до нея ще има асфалтов път, който ще улесни достъпа до геоложкия феномен

На острата скала зад "Боровия камък" е имало наблюдателна кула, която е имала зрителна връзка с Рациария (Арчар) на р. Дунав. Намерени са и 4 кръгли хоризонтални дупки с дълбочина 50 cm, за които се предполага че са следи от древно мостово съоръжение. Под самия "Боров камък" е имало леярна, в която са намерени римски монети от II-III век.

Легенди не са известни, с изключение на едно художествено произведение в книгата "Шепот от вековете" (Джонов, 1969), наречено "Боров камък". В него е пресъздадена драма от древността, чиито главни действащи лица са двамата влюбени Борис и Елица, които бягайки от гнева на бащата на момичето потънали в скалата и на тяхно място израстнали бор и елха. Според местното население обаче, това е изцяло художествена измислица.

Заклучение

Независимо от своята импозантност, "Боровият камък" не е туристически обект, тъй като остава в сянката на Белоградчишките скали. Той се вижда прекрасно от шосето за Белоградчик и се възприема като част от този ансамбъл. В основата си скалите са потънали в храсталаци и ниски гори, което придава красота на ландшафта, но спира по-нататъшното моделиране на скалната приказка. Настоящият проект за възстановяване на средновековната църква на с. Боровица и асфалтирането на пътя до нея ще допринесе за популяризирането на геоложкия феномен. Включването му в разширената територия на бъдещия геопарк "Белоградчишки скали" ще го направи част от първия български геопарк и ще повиши значително неговата геоконсервационна стойност. Той със сигурност ще бъде

поставен във фокуса на бъдещите мероприятия, свързани с туристическата дейност в геопарка и заедно с останалите скални монументи в района на с. Боровица може да се превърне в емблема на Белоградчишките скали.

Благодарности. Настоящата публикация е резултат от работата по Договор 02-72 с Национален фонд "Научни изследвания".

Литература

Ангелов, В., М. Антонов, С. Герджиков, И. Климов, П. Петров, Х. Киселинов, Г. Добрев, Д. Синьовски, С. Приставова. 2006а. *Геоложка карта на Република България в М 1:50000, к. л. К-34-21-В (Княжевац) и К-34-22-А (Белоградчик)*. С., Министерство на околната среда и водите, Българска национална геоложка служба.

Ангелов, В., М. Антонов, С. Герджиков, И. Климов, П. Петров, Х. Киселинов, Г. Добрев, С. Приставова. 2006б. *Обяснителна записка към геоложка карта на Република България в М 1:50000, картен лист К-34-21-В (Княжевац) и К-34-22-А (Белоградчик)*. С., Министерство на околната среда и водите, Българска национална геоложка служба, 108 с.

Джонов, К. 1969. "Боров камък". В: Попов, Г., К. Джонов, *Шепот от вековете*, С., 179-182.

Синьовски, Д. 2004. "Боровият камък", с. Боровица, Видинска област. – *Геология и мин. ресурси*, 11, 4, 2-5.

Тенчов, Я., С. Янев. 1963. Стратиграфия и литология на горния стефан и перма при Белоградчик и с. Киряево (Северозападна България). – *Тр. геол. България, сер. Стратигр. и тект.*, 5, 69-97.

Тронков, Д. 1963. Характер на старокимерския структурен етаж, теп и време на старокимерските тектонски движения в Северозападна България. – *Тр. геол. България, сер. Стратигр. и тект.*, 5, 171-196.

Тронков, Д. 1995. Триаска система. В: Хайдутков, Ив. (Ред.) *Обяснителна записка към геоложката карта на България М 1:100000, к. л. Белоградчик*. С., ЕТ "Аверс", 49-68.

Янев, С., Я. Тенчов. 1972. Стратиграфия и литология на стефан-пермските скали при с. Стакевци, Видински окръг. – *Изв. Геол. инст., сер. Стратигр. и литол.*, 24, 19-39.

Tronkov, D., D. Sinnyovsky. 2011. Belogradchik rocks in Bulgaria – geological setting, genesis and geoconservation value. – *Geoheritage*, 3, 2 (in press).

Препоръчана за публикуване от
Катедра "Геология и палеонтология", ГПФ